

Економічний механізм процесу інновацій

Потреба переведення промисловості на інноваційний тип відтворення є визначальною в спроможності виходу країни з надважкої кризи та переходу до стійкого економічного зростання.

Інновація – це виробництво нового продукту, введення в дію нової технологічної системи, впровадження нової системи організації виробництва. В сучасній економіці інновація – обов'язкова складова конкурентоспроможного виробництва. Це принципово новий тип товару, який спроможний задовольняти наявний попит або навіть викликати нові потреби. Поняття інновація слід відділяти від категорії „*адаптація*”, остання – це відкриття нових споживчих вартостей у вже відомих засобів задоволення потреб, або використання відомих товарів у новій якості. Оскільки економічний розвиток відбуватись протягом кожного місяця не може, а навіть якби міг, то технічно переозброювати виробництво у відповідності до його вимог неможливо, тому інновації спроможні забезпечити тривале економічне зростання на інтенсивній основі.

Інновація є основою інноваційного підприємництва і забезпечує конкурентні переваги внаслідок розробки нового якіснішого товару чи послуги, або нового способу виробництва, який дозволяє мінімізувати витрати виробництва на одиницю продукції. Відтак, інновація та інноваційна діяльність – є головним елементом сучасної конкурентної боротьби. Внутрішня сумлінна конкуренція посилює позиції національної економіки за географічними межами країни, створює нові засади для організації господарювання.

Науково-технічний потенціал є важливим чинником інноваційного процесу та органічним компонентом процесів суспільного та індивідуального відтворення. Проте його збереження, відтворення та розвиток можуть мати місце лише внаслідок наявності сформованого господарського механізму усього промислового комплексу.

Господарський механізм інновацій промислового комплексу в період становлення ринкового господарства має виконувати такі функції:

- 1) реалізовувати потенціал, закладений у кожній формі власності й господарювання, забезпечувати конкуренцію та співпрацю між ними у справі використання науково-технологічного, виробничого та інформаційного потенціалів, під час виходу з економічної кризи на шлях економічного зростання;

- 2) упорядковувати процес відтворення за допомогою формування ринково-конкурентної системи самоорганізації, самоврядування процесу господарювання й відповідної системи державного економічного регулювання;

- 3) забезпечувати збалансованість і внутрішньовиробничу пропорційність між структурними ланками виробництва на інноваційній основі;

4) підтримувати стійкі стимули підприємців, працівників і колективів до створення якісно нових технологій, форм організації виробництва, маркетингового обслуговування, реалізації кваліфікації й творчого потенціалу всіх суб'єктів відтворення;

5) створювати рівні економічні умови для реалізації соціально-економічного потенціалу кожної фірми й суб'єкта власності та господарювання в організації ефективного інноваційного процесу.

Поряд із ринковим самостимулюванням розвитку інновацій, у структурі економічного механізму значну роль відіграє держава, яка спрямовує свої зусилля на координацію та спрощення процесу розробки і впровадження інновацій. Специфіку господарського механізму відтворення інновацій визначають особливості всього відтворення науково-технологічного потенціалу та інноваційного процесу. Першоосновою інноваційного процесу є наука, яка складно керована як об'єкт управління, оскільки відображає високий ступінь непевності процесу пізнання та його результатів. Ефект результатів дослідження найчастіше виявляється лише через певний час. В інноваційному процесі, як ніде, виявляє свою дію закон розмаїтості, вимагаючи гнучких форм організації та управління. Водночас він складається з послідовних фаз: фундаментальна наука, прикладні дослідження, дослідно-конструкторські роботи, первинне освоєння, поширення, використання й старіння новинки, виникнення потреби в нових ідеях, відкриттях, новаціях вищого рангу.

Ефективності механізму бюджетного фінансування як головного джерела розвитку фундаментальної науки можна досягти, фінансуючи:

- визнані в країні та за кордоном напрями фундаментальних наук, наукові відкриття;
- базову освіту, підготовку спеціалістів із середньою й вищою освітою для підприємств та організацій державної форми власності;
- відтворення наукових кадрів вищої школи через аспірантуру і докторантуру;
- державні замовлення, при цьому заохочуючи конкурсний набір виконавців програм, нових напрямків розвитку НТП, розвитку науки на основі поданих концепцій, методології тощо.

Потребує якісного відновлення й мотиваційний механізм праці в галузевих інститутах прикладної науки. Значну частину зарплатні можна поставити в залежність від участі у створенні та реалізації наукової продукції як товару, від величини отриманого прибутку за реалізовану продукцію й тієї його частки, яку скеровують у фонд споживання.

Стимулювання колективів підприємств за допомогою системи цін на технічні засоби, що їх випускають, залежить від виду застосовуваних цін. Базою ціни є одиниця *споживчого ефекту*, а не речова одиниця.

Лімітні ціни встановлюють на основі суспільно необхідних витрат з урахуванням ефекту, що нова техніка приносить в експлуатацію. Такі ціни розраховують за проектом техніко-економічних показників щодо базової моделі. Основною ціноутворюючою ознакою нового технічного засобу

стають його продуктивність і ресурс роботи, а коригуючою – усі витрати під час експлуатації тощо. Вищу ціну встановлюють не на найважчу й трудомістку техніку, як це відбувається за витратного принципу ціноутворення, а на більш компактну та ефективну.

Коли йдеться про розробку й освоєння техніки, що задовольняє принципово нові потреби та не має аналогів, використовують **тимчасові ціни**, термін дії яких має бути достатнім для визначення реального розміру витрат й ефекту. Такі ціни звужують межі застосування технічних нововведень, оскільки містять у собі підвищені витрати періоду освоєння.

Основними заходами для відновлення механізму кредитування для стимулювання інноваційного процесу на підприємствах і його зовнішніх інвесторів варто вважати переведення комерційних банків, що кредитують інноваційний процес на усіх його стадіях, на пільгове оподаткування, організувавши гарантовану систему повернення кредитів за допомогою державних дотацій, венчурних фірм, інноваційних фондів тощо. Для цього потрібно:

- вилучити не менше 50% суми термінової заборгованості цих підприємств із прибутку, оподаткованого податком банку;
- зменшити розмір обов'язкових резервів НБУ на 50% для комерційних інноваційних банків;
- гарантувати своєчасне повернення до 50% отриманих кредитів від комерційних банків шляхом безвідсоткового кредитування з боку НБУ на певні терміни пролонгації прострочених кредитів;
- передбачити *селективний підхід* до ставок комерційних банків за відсотками НБУ, зменшивши їх на 50% для видання довгострокових кредитів інноваційним підприємствам;
- НБУ надати в розпорядження комерційних банків для цілей кредитування інноваційних процесів цільові ресурси за нижчими ставками.

Інноваційні формування будь-якого обсягу можуть претендувати на пільги в оподаткуванні не менш широкого кола, ніж малі підприємства. Ці пільги мають стимулювати інноваційне відтворення на підприємствах усіх організаційно-правових формах власності й господарювання; інвесторів (включаючи іноземних) інноваційного процесу; державні інноваційні програми; підвищення якості інноваційної продукції й технологій шляхом зниження ставок податку за досягнення відповідних нормативів тощо. Ці пільги можна поділити на такі основні види:

- пільги, пов'язані зі зменшенням розміру оподаткованого податком прибутку;
- тимчасове звільнення від податку з прибутку залежно від термінів освоєння виробництва нової продукції;
- специфічний порядок визначення бази оподаткування, а також спеціальні ставки оподаткування;
- відтермінування або розтермінування сплати податків;
- інвестиційний податковий кредит.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
5. Запоточний І. В. Державне регулювання регіональної економіки / І. В. Запоточний, В. І. Захарченко. – Харків – Львів – Одеса : ТОВ „Одіссей”, 2003. – 592 с.

Р. В. ЯКОВЕНКО,

к.е.н., доцент